

**ПРО РЕАЛІЗАЦІЮ ІНТЕРАКТИВНОГО ПІДХОДУ
У НАВЧАННІ ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОГО СПІЛКУВАННЯ
АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ МАЙБУТНІХ ПРАВНИКІВ**

Статтю присвячено проблемі реалізації інтерактивного навчання під час формування англомовних мовленнєвих навичок і вмінь у курсантів і студентів юридичних закладів освіти.

Ключові слова: інтерактивне навчання, активні методики, пасивні методики, проблемне завдання.

Зміни у структурі міжнародних відносин сприяли переосмисленню мети вивчення іноземних мов. До цього періоду знання іноземної мови вважалося одним із обов'язкових компонентів вищої освіти, але питання нагальної необхідності та застосування набутих знань не піднімалося. У зв'язку зі змінами у мотивації до вивчення іноземних мов у методиці навчання з'явилася окрема галузь, яка почала досліджувати проблеми, пов'язані з вивченням іноземної мови не лише як університетської обов'язкової дисципліни, але як одного зі шляхів отримання знань з обраної студентами спеціальності чи спеціалізації.

Донедавна такого поняття як “іноземна мова для спеціальних цілей” не існувало у вітчизняній методиці. Було поняття “іноземна мова для немовних спеціальностей”, та й воно зустрічалося на місцевому рівні кафедр іноземних мов педагогічних вузів чи в поодиноких монографіях. Сучасними досягненнями у галузі методики навчання іноземних мов для спеціальних цілей став такий висновок: оскільки іноземна мова по-різному знаходить своє застосування у різних ситуаціях спілкування спеціалістів різних професій, то, визначивши особистості типових ситуацій спілкування фахівців кожної конкретної галузі, у нашому випадку – юридичної, можна моделювати процес їх реальної комунікації і, відібравши попередньо для цього необхідний мовний та мовленнєвий матеріал, звузити увесь широкий діапазон мови до конкретних потреб спеціалістів і цим полегшити процес оволодіння мовою для професійних цілей [5: 4].

На думку Л.І. Морської, англійська мова для спеціальних цілей поділяється на чотири основні підрозділи: I – англійська для технічних спеціальностей; II – англійська для бізнесу та економіки; III – англійська для спеціальностей соціальної сфери; IV – англійська для спеціалістів інших професій. За такою класифікацією, англійська мова є складовою III підрозділу [2: 23].

Зважаючи на переорієнтацію сучасного навчального процесу на розвиток здібностей студентів та формування у них різного роду компетенцій (навчальної, комунікативної, професійної тощо) засобами певного предмету, викладачами кафедри поступово запроваджуються інтерактивне навчання. На відміну від традиційного навчання, коли лише викладач повідомляє нові знання, інтерактивне навчання потребує застосування інших методів, що стимулювали б участь студентів у процесі навчання та сприяли б активній передачі інформації.

Метою нашого дослідження є проблема реалізації інтерактивного навчання під час формування англомовних мовленнєвих навичок і вмінь у курсантів і студентів юридичних закладів освіти.

Термін “інтерактивний” означає використання будь-яких методів та прийомів, окрім таких, коли одна людина встає та говорить про щось, а інша пасивно слухає. Інтерактивне навчання передбачає залучення до роботи всієї аудиторії. Втім, таке навчання не означає відсутність контролю над аудиторією. Коли викладач залучає до роботи студентів, він завжди прогнозує напрямок, у якому відбуватиметься обговорення; здійснює контроль за відповідями студентів, їхніми діями та перебігом обговорення. Подача матеріалу та використання інтерактивних методів мають бути сплановані заздалегідь [3:14].

Прикладами інтерактивних методів можуть бути мозкова атака, гірлянда асоціацій, інтерв'ювання, керована дискусія, використання плакатів, схем, колажів та іншого унаочнення (діапроекторів, роздруківок, дошки), коротких демонстрацій, рольових ігор та звичайних тренувальних вправ. Однак, щоб ці методи були ефективними, необхідно використовувати їх вибірково. Зловживання такою методикою знижує її ефективність.

Метод “мозкової атаки”, покликаний винайти якомога більше ідей щодо розв'язання поставленої попередньо перед студентами проблеми, є доцільним під час вивчення тем “Кримінальний кодекс України”, “Кримінальне та цивільне правосуддя у Британії”. Метод асоціацій (“гірлянда асоціацій”), суть якого полягає в укладанні асоціативного ряду до поданого поняття за певною тематикою, застосовується при вивченні тем “Зовнішність. Встановлення особи”, “Конституція України”, “Державно-адміністративний устрій України”. Метод інтерв'ювання, тобто опитування студентами один одного або навіть декількох осіб за самостійно складеним планом інтерв'ю є ефективним при вивченні тем “Докази злочину”, “Огляд місця злочину”, “Покарання злочинців”.

У сучасній юридичній освіті застосовуються численні методики, технології, дидактичні прийоми. Їх поділяють на традиційні та інноваційні способи навчання. Розрізняють також пасивні, активні й інтерактивні методики.

За пасивною, або репродуктивною методикою студент виступає у ролі об'єкта навчання, він повинен засвоїти і відтворити матеріал, наданий йому викладачем. Інакше кажучи, відбувається передача інформації лише в одному напрямку – від викладача до студента; на разі самі студенти не співпрацюють один з одним та не виконують жодних проблемних завдань.

За умов використання активних методик студент стає переважно суб'єктом навчання, вступає у діалог з викладачем, виконує творчі, проблемні завдання. Частково тут також присутня одностороння передача інформації, раніше отриманої від викладача або з літератури, проте з'являється й зворотній зв'язок – питання студентів до викладача, проблемні питання викладача до студентів, що розвивають творче мислення. Таким чином, налагоджується індивідуальний контакт з викладачем, але не з іншими членами групи. Слід зауважити, що такі методики є провідними на сьогодні та посідають головне місце під час практичних занять та у самостійній роботі студентів.

Інтерактивні методики передбачають спільне навчання, або навчання у співпраці: і студенти, і викладач стають суб'єктами навчання. Викладач виступає лише у ролі більш досвідченого організатора процесу навчання. Усі учасники навчального процесу взаємодіють один з одним, обмінюються інформацією, разом розв'язують проблеми, моделюють ситуації, оцінюють дії колег та свої власну поведінку. Студенти занурюються у реальну атмосферу ділової співпраці з вирішення певних проблем, яка є, до речі, оптимальною для формування навичок та якостей майбутнього юриста.

Зауважимо, що дана класифікація методик, є досить умовною. В основу її покладено роль студента, що зростає по мірі переходу від пасивних до активних і інтерактивних методик. Пріоритетом у навчанні професійної майстерності користуються саме інтерактивні методики, як більш природні та такі, що створюють умови для формування, розвитку та виявлення необхідних професійних навичок та вмінь.

Інтерактивні методики дозволяють задіяти не лише свідомість людини, але й її почуття, емоції, вольові якості, тобто включають у процес навчання “людину у цілому”. Саме це збільшує процент засвоєного матеріалу [1:35].

При визначенні цілей та місця застосування різних видів методик слід виходити з того пізнавального рівня, на який вони виводять студента. Це можуть бути різні рівні, такі як: знання, розуміння, застосування, аналіз, оцінка, синтез, з властивими для них вміннями.

Пасивні методики, як правило, зорієнтовані на рівні знання та розуміння, що потребує від студента таких дій, як запам'ятовування, заучування та відтворення, вміння передати іншими словами. У той самий час активні та інтерактивні методики охоплюють усі рівні пізнання і вчать використовувати отримані знання в інших ситуаціях на основі таких

складних розумових дій, як визначення причинно-наслідкових зв'язків, співвідношення часткового та цілого, структурування, аргументування та оцінювання за певними критеріями тощо.

Інтерактивні методики не є інновацією в освіті. З ними у тій чи іншій мірі знайомі більшість студентів та викладачів, але очевидним є їхнє недостатнє використання, у тому числі й при підготовці юристів. Іноді ці методи сприймаються лише як спосіб урізноманітнити заняття переважно практичного характеру. Насправді немає будь-яких перешкод для використання інтерактивних методик у ході традиційного навчального процесу, а у формуванні практичних навичок їх визнано пріоритетними, тому що навчання опосередковується певними діями по відтворенню конкретних ситуацій, взаємовідносин, розв'язання завдань, характерних для повсякденної роботи юриста.

Оснovo будь-якої інтерактивної методики становить проблемне завдання. Воно провокує атмосферу ділового та зацікавленого спілкування всіх учасників навчального процесу, включаючи викладача або запрошеного спеціаліста. Завдання, що моделює майбутню професійну діяльність, надає смислу практичному навчанню, мотивує студентів [3:16].

Творчі, або проблемні завдання на відміну від традиційних, розрахованих на репродукцію, вимагають від учасників не просто відтворення інформації, а творчості, оскільки містять у своїх умовах елемент невідомості та мають, як правило, кілька можливих відповідей. Прикладами таких завдань можуть бути: складання документа (листа, позову, скарги), підготовка виступу з певної проблеми, виконання ролі під час ділової гри, обговорення дискусійного питання.

Роботу з проблемними завданнями слід будувати за принципом зростаючих труднощів, тобто поступово переходити від простих завдань (наприклад, підібрати газетні матеріали, публікація яких могла б спровокувати позов про захист честі, гідності та ділової репутації) до складніших завдань (наприклад, скласти позов, проаналізувати та вдосконалити зміст документа, складеного колегами по групі, взяти участь у рольовій грі з опитування свідка, експерта, а надалі – у повномасштабному судовому процесі; скласти касаційну скаргу, нарешті, самому розробити план та матеріали навчальної рольової гри щодо засідання суду за аналогічною справою).

Рольові ігри – комунікативне завдання з метою активізації вивченого матеріалу, для виконання якого студенти отримують відповідні соціальні ролі та разом з ними певні стереотипи поведінки, які змушені продемонструвати у заданій ситуації [6:17]. Рольові ігри – ефективний метод формування та розвитку професійних навичок та вмінь у роботі юриста, оскільки вони базуються на принципі навчання на практиці. Рольові ігри поділяються на імітаційні та ситуативні.

Імітаціями (імітаційними іграми) називають процедури з виконанням певних простих відомих дій, які відтворюють, імітують будь-які явища навколишньої дійсності. Учасники імітації реагують на конкретну ситуацію в рамках заданої програми, чітко виконуючи інструкцію, наприклад, проводячи дослід. Як правило, викладач надає під час імітації чіткі поопераційні інструкції.

Курсанти можуть виконувати дії індивідуально або в групах. На закінчення певного виду діяльності всі отримують подібний результат, але він може розрізнитись залежно від індивідуальних особливостей курсантів, складу групи, використаних ресурсів тощо. Дуже важливою процедурою імітації є обговорення отриманих результатів діяльності та усвідомлення курсантами причинно-наслідкових зв'язків, які можна простежити, аналізуючи результати імітації у різних її учасників. Імітаційні ігри розвивають уяву та навички критичного мислення, сприяють застосуванню на практиці вміння вирішувати проблеми. Робота організовується таким чином: обираються явище, тема для імітації; планується все, що необхідно для імітації; надається достатньо інформації, щоб можна було впевнено виконувати всі передбачені процедури і, одночасно, вчитися; перед імітацією робиться короткий вступ; заздалегідь формулюються запитання для підбиття підсумків.

Складніші імітаційні ігри інколи називають симуляціями, або ситуативним моделюванням, хоча чіткого розмежування в літературі немає [7:116]. Розглянемо їх окремо, пам'ятаючи, що інколи під назвами технології імітації та симуляції розуміють одне і те саме.

Симуляції – це створені викладачем ситуації, під час яких курсанти/студенти копіюють у спрощеному вигляді процедури, пов'язані з діяльністю суспільних інститутів, які існують у справжньому економічному, політичному та культурному житті. Це своєрідні рольові ігри з використанням чітко визначених (за законом або за традиціями) і відомих ролей та кроків, які повинні здійснити виконавці: судові, парламентські, громадські слухання, збори, асамблеї, засідання комісій, політичні дебати тощо.

Готуючи курсантів до симуляції, викладач повинен не тільки розподілити ролі, а й з'ясувати з кожним виконавцем послідовність його дій та висловлювань, наприклад, виходячи з обов'язків судді. Регламент всієї симуляції будується за чітким сценарієм, який збігається з проведенням такої процедури в реальному житті.

Отже, симуляції є “мініатюрною” версією реальності. Ця технологія наближена до рольової гри, але істотно відрізняється від неї, бо її метою є не представлення поведінки конкретних особистостей, а ілюстрування певних явищ і механізмів. Симуляція дає можливість глибоко вжитися в проблему, зрозуміти її із середини. Порядок організації роботи такий: слід пам'ятати, що в симуляції йдеться не про демонстрування акторських здібностей, а про вміння і в міру можливості безособове відтворення вибраного процесу; необхідно пропонувати для проведення ситуативного моделювання теми, що спрощують дійсність; обирається тема для симуляції та основне питання, які будуть вирішуватися; планується сценарій симуляції, розподіляються ролі, участь у грі; учасникам надається достатньо інформації, чіткі інструкції, щоб вони могли переконливо виконувати свої ролі і, одночасно, вчитися; перед симуляцією необхідно зробити короткий вступ; заздалегідь продумати запитання для підбиття підсумків.

Поширеною технологією імітаційної гри серед курсантів і студентів юридичних закладів освіти є спрощені судові слухання. Технологія спрощеного судового слухання дає їм можливість розіграти судовий процес з конкретної справи з мінімальною кількістю учасників. Це процес за участю трьох осіб: судді, що буде слухати обидві сторони і приймати остаточне рішення, обвинувачуваного й обвинувача, або їхніх представників. Мета процесу надати можливість учасникам гри отримати спрощене уявлення про процедуру прийняття судового рішення, взяти участь у вправі, пов'язаній з аналізом, критичним мисленням, прийняттям рішень. Порядок проведення: обирається ситуація (судова справа, випадок) для вивчення; готується додаткова інформація (статистика, думки авторитетів, закони тощо); якщо необхідно, інформація може бути подана на дошці, в папках, книжках тощо; продумані можливі варіанти розв'язання ситуації; готується план проведення судового слухання (його регламент записується на дошці); проводиться аналіз ситуації за наведеною вище схемою; слід ознайомити аудиторію з процедурою слухання; поділити учасників на три однакові групи: судді, обвинувачі й обвинувачувані.

Суддів необхідно проінструктувати про процедуру судочинства і дати їм час для підготовки питань. Обвинувачам необхідно надати час для підготовки до вступної промови і викладу аргументів. Обвинувачуваним необхідно надати час для підготовки до вступної заяви і захисту. Суддям пропонують сісти в різних кутках аудиторії. Дають їм таблички “суддя” або картки з іменами. Пропонується до кожного судді приєднатися одному обвинувачуваному та одному обвинувачу. Коли поруч із суддями будуть обидва гравці, вони можуть починати “суд” у такому порядку: вступні заяви учасників у відповідному судовому порядку; обвинувачуваний викладає суть захисту, його опитує суддя; обвинувач викладає аргументацію, його опитує суддя; суддя виносить рішення і повідомляє його після того, як вся група знову об'єднується.

Отже, під інтерактивним навчанням іншомовного мовлення ми розуміємо навчальну взаємодію студента з партнерами для вирішення загального чи окремого завдання на продукування певного професійно спрямованого іншомовного повідомлення. Ця взаємодія

організується викладачем таким чином, щоб дати можливість кожному студенту правильно бачити й оцінювати себе, розвивати свої індивідуальні вміння продукування, сприймання і коригування іншомовного повідомлення.

Підсумовуючи вищесказане, визначимо позитивні сторони інтерактивного навчання іншомовного мовлення: – при інтерактивному навчання одночасно й однаковою мірою розвиваються навички створення і сприймання повідомлення; – інтерактивне навчання дає можливість формування адекватної самооцінки студента, що неможливо у замкнутій системі студент – викладач, при якій “викладач виявляється єдиним, хто у навчальному процесі впливає на формування самооцінки того, хто навчається. Спільна колективна діяльність створює оптимальні умови для активізації можливостей кожного і розвиває здатність правильно сприймати інших та адекватно оцінювати себе, результати своєї діяльності” [1:19].

Вищезгадані позитивні сторони є визначальними при інтерактивному навчанні іншомовного мовлення, яке уявляється нам допоміжним, проміжним етапом навчання на шляху формування необхідних навичок самостійної роботи і розвитку досить високого рівня самоконтролю. В міру того як навички і вміння, що необхідні для продукування та сприймання іншомовної професійної інформації, формуються, необхідність інтерактивного навчання поступово буде зменшуватися, тому що отримані навички і вміння дозволять тому, хто готує повідомлення, не тільки створювати текст за всіма вимогами, але й самому критично оцінювати й редагувати його. Це може бути доведено більш детально в подальших наукових розвідках.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Методика интенсивного обучения иностранным языкам / Под ред. В.А. Бухбиндера, Г.А. Китайгородской. – К.: Выща школа, 1988. – 83 с.
2. Морська Л.І. Сучасні тенденції у викладанні іноземних мов для спеціальних цілей // Іноземні мови, 2002. – № 2. – С. 23-24.
3. Кларин М.В. Интерактивное обучение – инструмент освоения нового опыта // Педагогика. – 2000. – № 7. – С. 12-18.
4. Бех П.О., Биркун Л.В. Концепція викладання іноземних мов в Україні // Іноземні мови. – 1996. – № 2. – С. 3-8.
5. Олійник Т.І. Рольова гра у навчанні англійської мови. – К.: Освіта, 1992. – 127 с.
6. Littlewood W. Communicative Language Teaching. – Cambridge: Cambridge Univ. Press, 1991. – 296 p.

Огородник Н.Е.

О РЕАЛИЗАЦИИ ИНТЕРАКТИВНОГО ПОДХОДА В ОБУЧЕНИИ ПРОФЕССИОНАЛЬНО ОРИЕНТИРОВАННОГО ОБЩЕНИЯ НА АНГЛИЙСКОМ ЯЗЫКЕ БУДУЩИХ ПРАВОВИКОВ

Статья посвящена проблеме реализации интерактивного обучения во время формирования англоязычных навыков и умений у курсантов и студентов юридических образовательных заведений.

Ключевые слова: интерактивное обучение, активные методички, пассивные методички, проблемное задание.

Ogorodnik N.E.

TO THE QUESTION OF THE INTERACTIVE APPROACH REALIZATION IN TEACHING PROFESSIONALLY ORIENTED COMMUNICATION IN THE ENGLISH LANGUAGE OF THE FUTURE MEN OF LAW

The article is devoted to the interactive language teaching methods and the most effective techniques in training English for professional communication.

Key words: interactive teaching, active learner's guide, passive learner's guide, a problematic task.